

NIEPŁODNY (174) *ai*

W pisowni łącznej (153), w rozłącznej (21).

e oraz o jasne.

comp niepłodniejszy (1).

sg m N niepłodny (11). ◇ *G* niepłodn(e)go (1). ◇ *D* niepłodn(e)mu (1). ◇ *A* niepłodn(e)go (3), niepłodny (1). ◇ *I* niepłodnym (3). ◇ *V* niepłodny (1). ◇ *f N* niepłodną (37), niepłodn(a) (11). ◇ *G* niepłodn(e)j (11). ◇ *D* niepłodn(e)j (5). ◇ *A* niepłodną (17). ◇ *I* niepłodną (21). ◇ *L* niepłodn(e)j (4). ◇ *V* niepłodną (4). ◇ *n N* niepłodn(e) (7). ◇ *D* niepłodn(e)mu (1). ◇ *A* niepłodn(e) (2). ◇ *I* niepłodnym (1). ◇ *pl N m pers* niepłodni (3). ◇ *subst* niepłodné, niepłodniejszé (8); -é (1), -(e) (7). ◇ *G* niepłodnych (6). ◇ *D* niełodnym (4), niepłodném (2); -ym *RejPos, KochPieś*; -ém *Oczko*; -ym : -(e)m *FalZioł* (2:1). ◇ *A subst* niepłodn(e) (4). ◇ *I m* niepłodn(e)mi (1). *n* niepłodnemi (1). ◇ *L* niełodnych (3).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI w. (jeden z niżej notowanych przykładów) s.v. płodny.

1. *Taki, który nie może mieć potomstwa, rozmnażać się, wydawać owoców; bezdzietny, nie przynoszący owoców, nieurodzajny; sterilis HistAl, Vulg, PolAnt, Mącz, Calag, Calep, JanStat, Cn; infecundus Calag, Calep, Cn; inferax, malignus Mącz; infelix, male natus, spadonius Cn (171) : Ale kokosz gdy wtyła/ Tak niepłodna potym była: Nieznośiła żadnego iáiá BierEz 14, K4v; Oto ptażkouye ufełę fya łplodu łwego a ya nyepłodna w łmątku oštala PatKaz II 63v, 63, 64, 76, 86v; PatKaz III 105; kto tego ziela częłto pożywa albo nafienia iego/ thaczy ludzie bywaią niepłodni dla zbytniego wyłufzania nafienia męłkiego. FalZioł I 88a; Gdy niewiałta pierwsze dziecie ma/ tedy mu pępek oględać. Iełtłize tam czo nablizey ciała nie będą zmarzki iakie/ albo węzły/ to znamionuie iż ona niewiałta iuż daley nie płodna będzie. FalZioł V 34v, IV 4b, łłb, 12d, V 46v, 48; Lepiey iełt człowiekowi nie płodnemu być, niżli łiny mieć nieobyczajne. BielŻyw 97; taka [niewiałta] albo nie płodna bywa abo zciełzkością rodzi, á to dla ciałności wrot którymi płod wychodzi GlabGad Pv; GliczKsiąż C2v; LubPs hh2; A więc ia kthory innym rodzenie dawam/ łam niepłodnym będę/ mowi Pan Bog twoy? Leop Is 66/9, Iob 30/3, Luc 1/7, Hebr 11/11; Zadna w ziemi twey nie porodzi płodu martwego/ ani będzie nie płodna BibRadz Ex 23/26, Gen 11/30, 16 arg, 31/38, Is 54/1; Anná była cudna ále niepłodna. BielKron 62; [Arabowie] miełzkaíą ná mieyłcách niepłodnych/ thylko Wielbłady chowáią BielKron 263v; ále [struś] zwyrzuca pierwey iáyca ktore być rozumie niepłodne BielKron 271; Thálge [wyspa] niepłodna/ bo łie na niey nic nie rodzi BielKron 461v, 14, 15, 36v, 268; GrzegRóżn Ov; Mącz 122a, 414c; RejAp 82; RejPos 270, 295; A była Sarái niepłodna/ y nie miałał dzieci. BudBib Gen 11/30, Gen 25/21, Cant 4/2, Luc 1/32; CzechRozm 155, 161; Calag 525a; Krolowá Izmáelitow będąc niepłodną/ połłála do niego [Symeona]/ áby zá iego modlitwą/ mátką być mogłá. SkarŻyw 31; Infoecundus – Nie płodni, iałowi. Calep 534a, 1004b; Ithaká rodzi kámięń [...] O niepłodna Ithako GórnTroas 65; LatHar [+9], 477, 685; WujNT 188, Luc 1/7, 36, Hebr 9/11; SarnStat 652; Elżbietę poćiełzył/ że łynem záłtąpiłá Choć łtára: y która dotąd niepłodną była. SiebRozmyśl F3; SkorWinsz A3.*

niepłodny w co (1): Wełtphália. [...] Ziemiá iełt zimna/ w zbożá y w winá niepłodna BielKron 290v.

niepłodny w czym (1): iżes pouiedział Mácedonią być niepłodną we wśelkim dofhátku/ á Indiá hoyną we wśelkiey roskolzy obfituiącą *HistAl* G8.

W przeciwstawieniach: »niepłodny ... płodny (6), (u)rodzajny (3), hojny, obfitujący« [*w tym: hojny i obfitujący* (1)] (10): a czemu by śzmyal ku oltarzouy przyydz zofyarą myędzy płodnymy nyepłodny *PatKaz III* 104v; Theż khadzenie z dołu bialey głowie łtego korzenia wczynione/ z niepłodney płodną czyny *FalZioł I* 109d, I 146a, IV 48a; *HistAl* G8; *LubPs* Y5v; Obrocił [...] Rodzayną ziemię w łolną (á niepłodną) [*terram fructiferam in salsuginem*]: dla złości tych co w niey miełłkaią. *Leop Ps* 106/33; *SkarŻyw* [282]; *ArtKanc* T19; Ktory [Bóg] płodne látorośli ochędaża/ á niepłodne odcina *WujNT* 366.

W porównaniu (1): Niedbáłe fercá ludzkie/ łą iáko opoká álbo iáko rola niepłodna. *RejPos* 64v *marg.*

Zwroty: »(u)czynić [kogo, co] niepłodnym« (3): żydowłtwo ktore przed tim było płodne dla ich złości wczynił niepłodnym. *WróbŻołt* kk8; *RejPs* 160v; zyemiá to dobra ielt/ ále wodá wzdroiow czyni ią niepłodną. *BielKron* [853].

»(z)stać się niepłodnym« = *sterilis effici Vulg* [*szyk zmienny*] (3:1): kokofz kthora iayca złote niołła/ iuz łie słała niepłodną [*consumpta est sterilitate*] *HistAl* B3v; *LubPs* A6; *Leop Eccli* 42/10; *Sterilesco*, Płonieyeł/ łtáyę łie niepłodnym. *Mącz* 414c.

Wyrażenia: »niepłodna(-e) figa, drzewo, winnica« = *sterilis vinea Vulg* [*szyk 2:2*] (2:1:1): *Leop Mal* 3/11; *Caelebs arbor*. Niepłodne drzewo/ które żadnego owocu nie rodzi. *Mącz* 30a; pokázuiąc ćierpliwość Bożą przez figę niepłodną/ ktorey ielzche do roku czekał owocu. *WujNT przedm* 37, s. 249.

»gory, krainy, piaski niepłodne« (3): Trachoni, Góry w Gálileyi niepłodne. *Mącz* [460] b; *KochPs* 89; Dla tego łtámtych kráin [z *Inflant*] niepłodnych częłte narody wychodziły przed głodem do Włoch y indzie z Gotámi y z Cymbrámi. *StryjKron* 72.

»matka (a. mac) niepłodna« [*szyk 4:3*] (7): a yako ona znyepłodney matky narodzy łyą tak dzywno łnyey łyą narodzy łyn bozv *PatKaz III* 105v, 105v; *RejPs* 168; *LubPs* Z6; Ten mac niepłodną/ y ziętą trołkami/ Lubémi ćiefzy zá czásem dźiatkami. *KochPs* 173; *ArtKanc* T19; *LatHar* 334.

»niewiasta, białagłowa, pani (jest) niepłodna« = *femina steriles JanStat* [*szyk 11:3*] (7:4:3): *OpecŻyw* 3v; łzwyyáta anna yála rzewno plakacz rzekáč Otom ya nanyelczáłznyeyłza nyeuyálta nyepłodna wzgardzona *PatKaz II* 63v, 76, 86; á gdibi łie pani niepłodna tego wina napijała przez kielko dni/ łpawi ią ku poczęciu barzo dobrze *FalZioł I* 145d, *b, I 7c, 9b, 101b, IV 5b; *GliczKsiqż* C4; *Oczko* 29v; którch połagów niektóre ofoby po białyhgłowách nie płodnych práwem dochodziły/ [...] nie máiąc ná to żadnych zapifów y opráwy z ksiąg: wftáwiamy *SarnStat* 632 [*idem*] 936.

»niepłodni rodzicy, małżonkowie« (2 : 1): Dla pomnozenia płodu/ a nawięczy v nie płodnych małżonkow. *FalZioł V* 86; *GliczKsiqż* Cv; *SkarŻyw* 13 *marg.*

»niepłodny okrom syna« (1): Turecki Bog nie ielt łtworzyćielem wśyżthkich rzeczy/ ále ielt Bálwan w mozgu Máchometowym vbudowány/ Bog wftronny ábo niepłodny okrom Syná. *GrzegRóżn* G2v.

»niepłodna (jest) ziemia, rola, pole« = *bruta tellus, incultus, malignus ager Mącz; male natus ager, tellus infelix Cn* [szyk 8:8] (12:3:1): *GliczKsiąż* Hv; Wyflawyenye kroleństwa Páńského/ ktore iest podobne dzdzowi ożywiącemu nyepłodną zyemię. *LubPs* cc5v marg, Q4 [2 r.]; *BielKron* 263v [2 r.], 264, 289, 449v; *Malignus ager, Niepłodna rola/* okólo którey roboty dołic á požitku málo. *Mącz* 205d, 27b, 60a; *RejAp* 59; *RejPos* 81v; *RybGęśli* B; By tá ziemiá do którey idziecie y gdzie záuźwe miełzkać máćie/ niepłodna była/ łłuzniebyście mieli nárzekáć *WysKaz* 11.

»żona, córka za mężem niepłodna« [szyk 4:1] (4:1): Ten [*Ziemiomysław*] nárzekał ná śwá żonę niepłodną: ábowiem vrodziła mu łyná nie rychło y tho łlepego. *BielKron* 343; *SkarŻyw* 283, 285, 478; *KlonKr* B4v.

Szeregi: »niepłodny a niepotrzebny« (1): Y iákiey thez záfię záłóści vzywa [*Bóg*]/ gdyby zá ták pilnym łtáraniem iego iemu łie w niey iáki głóg/ ábo iákie płonę wino/ ábo iákie niepłodne á niepotrzebne łátorolle/ vmnożyć miály. *RejPos* 59v.

»niepłodny i opuszczony« (1): Y rzeczeńz w łercu twoiem / kto mi národził tych gdyżem ia niepłodna y opułzczona [*orbata et solitaria*] *BudBib Is* 49/21.

»niepłodny i piaszczysty« (1): tez to miáłto [*Nurnberg*] ná ziemi niepłodney y piałzczyftey/ á dla thego potrzebuie ludu nie prołtego rozumu dla żywnóści. *BielKron* 289.

»przekłety a niepłodny« (1): iednák Pan Bog [...] do požitku thák iá [*ziemię*] człowiekowi obrócił iž/ która łłuznie miála przekłętá á niepłodną być/ błogółławioná á żyzná/ w rzeczách z niey pochodzących/ fam vczynił. *Oczko* 1.

»niepłodny i (a) stary (a. zstarzały)« [szyk 1:1] (2): y rzecz łie mu [*Abrahamowi*] tá namniey niepodobna widziála: áby mógł był mieć z Sarą żoná śwá ktoreś^{go} potomká/ widząc iá niepłodną/ á iuż złtárzáłá *CzechRozm* 74 v, 155.

»niepłodny a suchy« [szyk 1:1] (2): *GliczKsiąż* Cv; Izráelczycy lepak ná łuchey á niepłodney pułzczy/ cudowny wody wdzięczny napoy mieli. *WysKaz* 9.

»zły a (i) niepłodny« (2): *RejPos* 58v marg; opifał go [*św. Jan Chrystusa*] z wieiáđłem ná plewę/ z łiekierą y z ogniem nieugáłzonym ná złe y niepłodne drzewo. *SkarKaz* 1b.

W przén (5) : *RejPos* 58v marg, 59v; [*Zygmunt III Waza*] Z winnice Páńskiey wymiece pokrzywy. Wyrzući ćiernie/ y niepłodne głogi/ Y przywiedźione z obcych kráioiw Bogi *GrochKal* 16; *SkarKaz* 1b.

Wyrażenie: »niepłodne drzewo greckie« = *kościół wschodni* (1): Czwarty rok iuż temu nie płódnemu drzewu Greckiemu przychodzi/ w ktorým wycięte będzie *SkarJedn* 323.

Przen: *Bezowocny w wierze* (9) : Czas łtarego zakonu był niepłodny bo nie rodził thakiey łaski ktoraby prołto otworziła vliczkę niebieską, ale to czyni zakon nowy. *WróbŻółt* V v.

W przeciwwstawieniu: »niepłodny ... płódný« (2): to iest vczynił [*Bóg*] to iž pogańłtwo niepłodne przed tim, theraz łtawłzi łie krzełcianłtwo^m iest płódné iako matka łynowska wełóła. *WróbŻółt* mm4; *SkarKaz* 520a.

Fraza: *bibl.* »świat będzie niepłodny w wierze (a. od wiary)« (2): a záthłumi łie drogá prawdy: y łwiat będzie niepłodny od wiary [*sterilis erit a fide*] *Leop* 4.*Esdr* 5/1; *BudBib* 4.*Esdr* 5/1.

Zwrot: »niepłodnym zostać (a. zstać się)« (2): *SkarJedn* 397; By wilgotności nie miał/ Gdyż się tak niepłodną sstała: [...] Abowiem tá Winnicá wżech zaštępow Paná/ Z ludu Izráelkiego iešt zacie zebrána *ArtKanc* K6.

Szeregi: »niepłodny i goły« (1): Pátrž iáko to mocna y płodna wiára [...] Bože day nam táką/ á ftrzež nas owey niepłodney y goley/ co y dobre vezynki y čielefne pokłony gáni. *SkarKaz* 520a.

»niepłodny i przekłety« (2): [*Carogrodská stolica*] iuž nie płodna y przekłeta nie rodzi. *SkarJedn* D4v, 398.

α. *W funkcji rzeczownika:* »niepłodna« = *sterilis Vulg, PolAnt* (16) : Qui habitare facit sterilem in domo [...] Ktori daie miežkać niepłodney w domu swoim *WróbŻošt* 112/9, mm4; ábowiem fzczeńliwa iešt niepłodna/ y niepokaloná [*felix est sterilis et incoinquinata*]/ ktera nieuznáá ložá w grzechu *Leop Sap* 3/13; przydá dni/ w kthore będą mowić: Błogosławione niepłodne y żywoty ktere nie rodziły/ y pierli ktere nie karmiły. *Leop Luc* 23/29, 4.Reg 4 arg; *BibRadz Is* 54/1, *Sap* 3/13, *Gal* 4/27; Niepłodném Cieplice pomocné. *Oczko* [42]v; Ten [*Bóg*] niepłodnym potomštvo dáie *KochPs* 97; Niepłodney potomštvo vprošil S. Symeon. *SkarŽyw* 31 marg, 412; *WerKaz* 293; *LatHar* 724; Abowiem nápiřano: Weřel się niepłodna/ ktera nie rodziř *WujNT Gal* 4/27, *Luc* 23/29.

a. *Taki, który ma ograniczoną zdolność rozmnażania się* (2) : Nápiř mužá thego niepłodnego [*Scribe virum istum sterilem*]/ mužá ktery zá dni swoich niebędzie poćczęšćiony/ ábowiem nie będzie z nářienia iego muž/ kteryby řiedziáł ná řtolcu Dawidowym. *Leop Ier* 22/30.

W przeciwstawieniu: »niepłodny ... płodny« (1): iednem źwieržętom [*Bóg*] kazał iešć tráwę [...]/ á niektórym tež mieřo inych źwieržát: ále tych drapiežnych nie płodny vczynil rodzay/ á tych zásię rochmánnych bárzo płodny dla tego/ žeby rodzay drapiežny wyiešć ich nie mořł. *GórnRozm* Nv.

2. *Powodujący bezpłodność lub nieurodzaj, nieurodzajny; sterilis Mącz, Cn* (3) : Miewaią tež odchod brzemiennie/ gdy nie płodne powietrze przychodzi. To iešt gdy bywa, nagła odmiana řtanu lata: z ciepła na zimno albo z pogody na deřzcz. *FalZioł* V 30v; Przywroćže nas Pánie nář z wyęzyenya nářzego/ Iák wody kthore płyną s wřchodu řłonecznego/ A obżywyáją zyemyę čzářu nyepłodnego. *LubPs* cc5v; *Mącz* 377d.

Synonimy: 1. jałowy, nieplenny, nierodny, nieurodzajny, płony; 2. nieurodzajny.

Cf **BEZPŁODNY**, **NIEPŁODLIWY**, **PŁODNY**